

Journal of Research in Educational Systems

Volume 18, Issue 67, 2024
Pp. 41-58

Print ISSN: 2383-1324
Online ISSN: 2783-2341

Homepage: www.jiera.ir

Article Info:

Article Type:
Research Article

Article history:
Received October 30, 2024
Received in revised form
December 15, 2024
Accepted December 21, 2024
Published Online December
05, 2024

Keywords:
participation,
educational reform,
school-related reforms,
strengthening the family system,
individual empowerment,
social development

Presentation and Validation of a Model for Promoting Participation in Elementary School Students

Narges Ali Jani¹, Fariba Karimi², and Narges Saeedian³

1. PhD student in Educational Administration, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran. E-mail: narges.aliyani@iau.ir
2. Corresponding author, Department of Educational Administration, Faculty of Educational Sciences, Islamic Azad University, Isfahan Branch (Khorasgan), Isfahan, Iran. E-mail: faribakarimi@iau.ac.ir
3. Department of Educational Administration, Faculty of Educational Sciences, Islamic Azad University, Isfahan Branch (Khorasgan), Isfahan, Iran. E-mail: n.saeedian@iau.ac.ir

ABSTRACT

Objective: The aim of the present study was to present and validate a model for promoting participation of elementary school students.

Method: The research method was qualitative-quantitative, using qualitative content analysis in the qualitative part and survey method in the quantitative part. The participants in the qualitative part of this study were 16 professors and experts in the field of education and training who were selected using theoretical saturation criteria and criterion-based purposive sampling. The data were collected using semi-structured interviews and analyzed using inductive content analysis. Then, the components of promoting student participation were extracted and categorized. In the quantitative part, according to the Krejci Morgan table (1970), the sample size was determined as 384 people who were selected by the available sampling method. Then, based on the qualitative part and in order to validate the model of promoting participation of elementary school students, a questionnaire based on the Likert scale from completely agree to completely disagree was used.

Results: The findings obtained in the qualitative part included 106 conceptual codes that were categorized into 5 main concepts and 14 sub-concepts. The model for improving the participation of elementary school students was developed with five main components: reforming the education system (4 sub-concepts: reforming educational policy and improving teacher recruitment and retention, empowering human resources, and effective monitoring and evaluation), school-related reforms (4 sub-concepts: utilizing the capacity of the parent-teacher association and redefining the role and duties of schools, improving the learning process, and reforming the classroom), strengthening the family system (2 sub-concepts: reforming parenting practices, educating the family), individual empowerment (2 sub-concepts: strengthening skills and resolving psychological and behavioral problems), and social development (2 sub-concepts: increasing collective awareness and improving social welfare).

Conclusions: The model indicators had a good fit. Given the validation of the model, this model and its components can be used to promote participation in elementary school students.

Cite this article: Ali Jani, N., Karimi, F., & Saeedian, N. (2024). Presentation and Validation of a Model for Promoting Participation in Elementary School Students. *Journal of Research in Educational Systems*, 18(67), 41-58. <http://doi.org/10.22034/JIERA.2025.510866.3302>

© The Author(s) **Publisher:** Iranian Educational Research Association
DOI: <http://doi.org/10.22034/JIERA.2025.510866.3302>

Introduction

The education system is one of the important social institutions that is responsible for the comprehensive education of individuals at various levels in society. One of the most important goals of education is to socialize students, that is, to prepare them for active and constructive participation in social life, to gain awareness of their social rights and to properly utilize them, to respect the rights of others, and to cooperate with other members of society. One of the ways to encourage students to participate in social activities and decision-making is to participate in groups and councils composed of peers in schools. The centralized management of education in the country and the lack of proper participation of administrators, staff, parents, and students in decisions related to how to run the school and how to resolve these problems and limitations have been overshadowing the country's education system for many years. The aforementioned situation has also reduced the effectiveness of schools. Therefore, today, the need to review and transform this system in order to decentralize delegation of authority to collective participation and strengthen ethics and human relations has been emphasized and approved by experts in various ways. Through participation in school curricula and other administrative activities, students develop leadership skills such as self-confidence, critical thinking, informed judgment, decision-making, and effective communication skills. With this kind of fair and democratic culture, schools become fundamental units of socialization and development of children as future leaders and participating citizens. It seems that for the active participation of all students in schools, it is necessary to provide a model to promote participation. Delegating school affairs and responsibilities to specific students in some schools reduces the spirit of participation among students. Adopting appropriate patterns and models of a culture of participation requires scientific studies and the use of their results by school and education officials. In view of this, the present study

seeks to present and validate a model to promote participation in elementary school students. The research questions are: What model can be presented to promote participation in elementary school students? Is the model for promoting student participation valid?

Method

The research method was qualitative-quantitative, in which qualitative content analysis was used in the qualitative part and survey method was used in the quantitative part. The participants in the qualitative part were 16 experts in the field of education and training and primary education who were selected using theoretical saturation criteria and criterion-based purposive sampling. The data were collected using semi-structured interviews and analyzed using inductive content analysis. Then, the components of promoting student participation were extracted and categorized. In the quantitative part, based on the Krejci-Morgan table (1970), the sample size was determined to be 384 people, and the available sampling method was used. Then, based on the qualitative part and in order to validate the model of promoting participation of elementary school students, a 106-item questionnaire based on a five-point Likert scale from strongly agree (score 5) to strongly disagree (score 1) was used. In the field study phase, in order to collect data, 384 questionnaires were distributed and collected electronically among elementary school teachers in the country, 17 incomplete questionnaires were discarded, and 367 questionnaires were analyzed. To confirm the Lawshe content relative validity coefficient (CVR), conceptual codes were provided to 15 experts and specialists in the field of early childhood and elementary education, and 106 codes out of 108 codes were approved. To confirm the reliability of the questionnaire, Cronbach's alpha coefficient was calculated. The reliability coefficient for the questionnaire was 0.913. Confirmatory factor analysis and AMOS23 software were used to verify the validity of the model for promoting student participation.

Results

The findings in the qualitative section included 106 conceptual codes that were categorized into 5 main concepts and 14 sub-concepts. The model for promoting participation of elementary school students was developed with five main components: reforming the education system (4 sub-concepts: reforming educational policy and improving teacher recruitment and retention, empowering human resources, and effective monitoring and evaluation), school-related reforms (4 sub-concepts: utilizing the capacity of the parent-teacher association and redefining the roles and responsibilities of schools, improving the learning process, and reforming the classroom), strengthening the family system (2 sub-concepts: reforming parenting practices, family education), individual empowerment (2 sub-concepts: strengthening skills and resolving psychological and behavioral problems), and social development (2 sub-concepts: increasing collective awareness and improving social welfare). Each sub-concept included a number of conceptual codes. The model indicators had a good fit.

Conclusions

The data show that the confirmatory factor analysis of the questionnaire constructs used has a good fit and

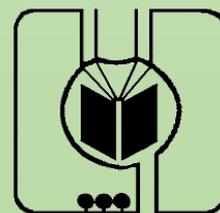
the questionnaire constructs show the relevant variables well. Therefore, it can be said that the model for promoting student participation has a good fit and validity, and all the obtained components can be considered in order to increase the participation of elementary school students. In the present study, convenience sampling method was used in the quantitative part. The lack of use of random sampling methods is one of the limitations of the present study. Also, the inherent limitations of research with a qualitative approach regarding the researcher-dependent nature of qualitative findings, which is also true for the findings of the present study in the qualitative part. This research was conducted in elementary schools. Given the characteristics of this period, the results of this study cannot be generalized to other periods

Ethical Considerations

The authors thank the State office of Fars Province education for their support in carrying out this research. The authors thank all participants in this study.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

پژوهش در

نظام‌های آموزشی

دوره ۱۸، شماره ۶۷، ۱۴۰۳
ص ۴۱-۵۸

شاپا (چاپی): ۱۳۲۴-۲۳۸۳

شاپا (الکترونیکی): ۲۳۴۱-۲۷۸۳

Homepage: www.jiera.ir

درباره مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۰۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۹/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۰/۰۵

واژه‌های کلیدی:

مشارکت،

اصلاح نظام آموزشی،

اصلاحات مرتبط با مدرسه،

تقویت نظام خانواده،

توانمندسازی فردی،

توسعه اجتماعی

ارائه و اعتبارسنجی الگوی ارتقای مشارکت در دانش‌آموزان دوره ابتدایی

نرگس علی جانی^۱، فریبا کریمی^۲، و نرگس سعیدیان^۳

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان) اصفهان، ایران. رایانامه: narges.alijani@iau.ir

۲. نویسنده مسئول، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران. رایانامه: faribakarimi@iau.ac.ir

۳. گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران. رایانامه: n.Saeidian@iau.ac.ir

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر، ارائه و اعتبارسنجی الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان دوره ابتدایی بود.

روش: روش پژوهش به شیوه کیفی- کمی که در بخش کیفی، با استفاده از تحلیل محتوای کیفی و در بخش کمی با روش پیمایشی انجام شد. مشارکت کنندگان در بخش کیفی این پژوهش، ۱۶ نفر از اساتید و صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت و آموزش ابتدایی بودند که با معیار اشباع نظری و به شیوه نمونه‌گیری هدفمند ملاک محور انتخاب گردیدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه-ساختاریافته جمع‌آوری و با روش تحلیل محتوای استقرایی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. سپس مؤلفه‌های ارتقای مشارکت دانش‌آموزان استخراج و دسته‌بندی شدند. در بخش کمی با توجه به جدول کرجسی مورگان (۱۹۷۰) حجم نمونه تعداد ۳۸۴ نفر تعیین که با روش نمونه‌گیری دردسترس انتخاب شدند. سپس بر اساس بخش کیفی و به منظور اعتبارسنجی الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان دوره ابتدایی، از پرسشنامه‌ای برمبنای طیف لیکرت از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های به‌دست آمده در بخش کیفی شامل ۱۰۶ کد مفهومی بود که در ۵ مفهوم اصلی و ۱۴ مفهوم فرعی دسته‌بندی گردید. الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان دوره ابتدایی با پنج مؤلفه اصلی اصلاح نظام آموزشی (۴ مفهوم فرعی اصلاح سیاست‌گذاری آموزشی و بهبود جذب و نگهداشت معلمان، توانمندسازی نیروی انسانی، نظارت و ارزیابی مؤثر)، اصلاحات مرتبط با مدرسه (۴ مفهوم فرعی استفاده از ظرفیت انجمن اولیا و مربیان و بازتعریف نقش و وظایف مدارس، بهبود فرایند یادگیری، اصلاح کلاس درس)، تقویت نظام خانواده (۲ مفهوم فرعی اصلاح شیوه تربیتی والدین، آموزش خانواده)، توانمندسازی فردی (۲ مفهوم فرعی تقویت مهارت‌ها و رفع مشکلات روان‌شناختی و رفتاری)، توسعه اجتماعی (۲ مفهوم فرعی افزایش آگاهی جمعی، بهبود رفاه اجتماعی) تدوین گردید. شاخص‌های الگو از برآزش مطلوبی برخوردار بودند.

نتیجه‌گیری: با توجه به تأیید اعتبار الگو، می‌توان از این الگو و مؤلفه‌های آن جهت ارتقای مشارکت در دانش‌آموزان دوره ابتدایی استفاده کرد.

استناد به این مقاله: علی جانی، نرگس، کریمی، فریبا، و سعیدیان، نرگس. (۱۴۰۳). ارائه و اعتبارسنجی الگوی ارتقای مشارکت در

دانش‌آموزان دوره ابتدایی. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۸ (۶۷)، ۴۱-۵۸.

<http://doi.org/10.22034/JIERA.2025.510866.3302>

ناشر: انجمن پژوهش‌های آموزشی ایران

© نویسندگان

مقدمه

آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین نهادهای فرهنگی هر جامعه‌ای است که وظیفه اجتماعی کردن و انتقال دانش را به افراد جامعه بر عهده دارد. مدرسه مهم‌ترین نهاد اجتماعی بوده و تمام اقدامات و برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی در همه سطوح زمانی معنادار می‌شود که تغییر در مدرسه اتفاق بیفتد. مدرسه محل تلاقی افکار و عقاید و باورها و نهایتاً بروز رفتارهایی است که باید توجه شود و اصلاح و تربیت گردد. اگر مدارس رویکردی تحول‌گرایانه، کارآمد و پژوهش‌گرایانه داشته باشد دانش‌آموزی توانمند و کارآمد به جامعه معرفی می‌گردد (خسروی و دیگران، ۱۴۰۱). امروزه آموزش و پرورش سازمانی است که خطیرترین نقش را در جامعه ایفا می‌نماید (Sharp et al., 2017).

بعد از نهاد خانواده مدرسه کار خود را آغاز می‌کند. این نهاد اجتماعی علاوه بر آموزش‌های رسمی در مدرسه، شبکه‌ای از روابط اجتماعی بین دانش‌آموزان ایجاد می‌کند که باعث توانایی شخصیتی و شناختی و اجتماعی دانش‌آموزان نسبت به درک بهتر جامعه و نقش‌های اجتماعی می‌شود (Dewantara et al., 2020). یکی از مهم‌ترین اهداف تعلیم و تربیت، اجتماعی ساختن دانش‌آموزان، یعنی آماده کردن آنان برای شرکت فعال و سازنده در زندگی اجتماعی، کسب آگاهی نسبت به حقوق اجتماعی خود و بهره‌برداری صحیح از آن و احترام به حقوق دیگران و همکاری با سایر افراد جامعه است (افشانی و جنتی فر، ۱۳۹۵). یکی از شیوه‌های گرایش دانش‌آموزان به فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌های اجتماعی، مشارکت آنان در گروه‌ها و شوراهای متشکل از همسالان در مدارس است (بختیاری و دیگران، ۱۴۰۰).

آموزش و پرورش دارای ساختاری متمرکز، ناهماهنگ و کمی‌گرا است. این نظام، برنامه‌های یکسانی را برای همه دانش‌آموزان در جامعه‌ای متکثر تجویز می‌کند که پاسخگوی نیازهای فردی و اجتماعی نبوده و فاقد کارایی است. تمام صاحب‌نظران و مدیران در ضرورت تمرکززدایی از این نظام توافق دارند. اما شرایطی مانند؛ سیاست‌زدگی، مقاومت کانون‌های قدرت ستادی، بی‌انگیزگی منابع انسانی، ضعف اقتصادی، شرایط سیاسی، وابستگی به بودجه عمومی، نگرانی از قوم‌گرایی در عدم تمرکز، عزل و نصب‌های رانتی و سیاسی، بی‌ثباتی مدیریت و مقررات و ... طرح‌های تمرکززدایی را به شکست می‌کشاند (کریمی و دیگران، ۱۴۰۲).

یافته‌های جعفری (۱۴۰۳) نشان داد که یکی از چالش‌های مدارس عادی دولتی، چالش ساختاری از جمله ساختار متمرکز آموزش و پرورش، سازماندهی ناسامان نیروی انسانی در ابتدای هر سال تحصیلی، سازماندهی نامناسب دانش‌آموزان، افزایش مدرک‌گرایی در بین معلمان و مدیران، مهارت محور نبودن آموزش‌ها است. از لحاظ ساختاری آموزش و پرورش به صورت رسمی و متمرکز اداره می‌شود و تقریباً برای بخش بومی چیزی وجود ندارد. برنامه‌ای که برای یک منطقه محروم در نظر گرفته می‌شود همان برنامه‌ای است که در کلان شهرها اجرا می‌شود و به همین جهت عدالت آموزشی در نظام آموزش و پرورش وجود ندارد. نظام آموزشی باید پاسخگو تکرر و استعدادها باشد در صورتی که سیستم آموزشی از تکرر لازم برخوردار نیست.

مشارکت فرایندی توانمندساز است که موجب تحرک بخشی منابع محلی، به‌کارگیری متنوع اجتماعی در تصمیم‌گیری، درگیری افراد محلی در تعریف مشکلات، جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات و اجرای پروژه‌ها می‌شود (Toivonen et al., 2021). مشارکت دانش‌آموزان در کلاس‌های درس، فعالیت‌های فوق برنامه، فرایندهای تصمیم‌گیری دموکراتیک و سایر تعاملات بین دانش‌آموزان و بین دانش‌آموزان و کارکنان را توصیف می‌کند (O'Briena et al., 2024). مشارکت دانش‌آموزان در مدرسه از طریق شواهد بین‌المللی که آن را به طیف وسیعی از مزایا از جمله یادگیری دانش‌آموز، اشتیاق، شهروندی و رفاه و همچنین بهبود کلی مدرسه مرتبط می‌سازد، مورد توجه قرار گرفته است. با این حال، مفهوم مشارکت دانش‌آموزان همچنان یک مفهوم مبهم است و بسیاری از هنجارهای عمیقاً ریشه‌دار آموزش سنتی را به چالش می‌کشد (Graham et al., 2018). برنامه درسی فرصت‌هایی را برای یادگیری و تجربه فرایندهای دموکراتیک به عنوان یک هنجار برای همه دانش‌آموزان فراهم می‌کند. دانش‌آموزان برای توسعه مهارت‌های گوش دادن، سؤال کردن و گفتگوی محترمانه به عنوان عضوی آگاه، مسئولیت‌پذیر و مشارکتی از جامعه توانمند می‌شوند. ظرفیت دانش‌آموزان برای تصمیم‌گیری و تأثیر معنادار در طول زمان و در عرصه‌های مختلف به عنوان دانش‌آموز، مهارت‌ها و اعتماد به نفس آنها را توسعه می‌دهد. مشارکت روزمره می‌تواند چهارچوب مفیدی برای دانش‌آموزان فراهم کند زیرا آنها ظرفیت خود را برای مشارکت، خودآگاهی و خودباوری توسعه می‌دهند که به توانمندسازی و عاملیت منجر می‌شود (O'Briena et al., 2024).

از طریق مشارکت در برنامه‌های درسی مدرسه و سایر فعالیت‌های اداری، دانش‌آموزان، مهارت‌های رهبری مانند اعتماد به خود، تفکر انتقادی، قضاوت آگاهانه، تصمیم‌گیری و مهارت‌های ارتباط مؤثر را توسعه می‌دهند (Duflo et al., 2015). مدارس با این نوع فرهنگ عادلانه و دموکراتیک به واحدهای اساسی اجتماعی شدن و رشد کودکان به عنوان رهبران آینده و شهروندان مشارکت‌کننده تبدیل می‌شوند (Katsenou et al., 2013). Cheng و دیگران (2020) به این نتیجه رسیدند که «ارزش‌ها، رویه‌ها و اخلاق مدرسه» از عوامل کلیدی ارتقای اداره مدرسه هستند، و توصیه می‌کنند که رهبران مدرسه فرهنگ تصمیم‌گیری مشترک را پرورش دهند، ساختار مدیریت مشارکتی مدرسه را توسعه دهند و سیاست‌های مربوط به مشارکت دانش‌آموزان در اداره مدرسه را تدوین کنند. محیط‌های توانمند در مدرسه، می‌توانند فرهنگ مشارکت دانش‌آموزی پایدار و نهادینه شده را پرورش داده و از آن حمایت کنند (Crowley et al., 2021). چنین مشارکت مداوم فیزیکی و کلامی، می‌تواند ظرفیت و اعتماد دانش‌آموز را برای مشارکت در زندگی مدرسه، به عنوان زمینه‌سازی برای تبدیل شدن به یک شهروند متعهد ایجاد کند (Larkins, 2022). اگر مدارس مایل به افزایش مشارکت دانش‌آموزان هستند، باید به فرهنگ مدرسه توجه کنند، مشارکت را درونی کنند و برای آن ارزش قائل شوند (Müller-Kuhn et al., 2021). همچنین مدیران مدارس وظیفه رهبری بهبود مدرسه را دارند، آنها همچنین باید اطمینان حاصل کنند که صدای کودکان شنیده می‌شوند و می‌توانند بر آموزش خود تأثیر گذاشته و در آن مشارکت کنند. رهبران مدرسه می‌توانند فرایند مرتبط و فراگیر بهبود مدرسه را از طریق مشارکت فعال دانش‌آموزان تسهیل کنند (Bubb & Jones, 2021).

پژوهش به‌روزی امین و دیگران (۱۴۰۲) با عنوان طراحی الگوی مشارکت در نظام آموزشی در راستای عملیاتی کردن زیرنظام راهبری و مدیریت سند تحول بنیادین منتج به ارائه الگوی مشارکت نظام آموزشی با ۶۱ شاخص در قالب ۱۷ مؤلفه و ۶ بعد شد. ۶۱ شاخص مورد تأیید این پژوهش در قالب ۶ بعد شامل قلمرو مشارکت، مبنای مشارکت، سطح مشارکت، فرم مشارکت، حدود مشارکت و درجه مشارکت، طبقه‌بندی شدند. عبدالی (۱۴۰۲) در مطالعه عوامل مؤثر بر مشارکت دانش‌آموزان ابتدایی در آموزش به این نتیجه رسید که از جمله مهم‌ترین عوامل فردی تأثیرگذار بر مشارکت دانش‌آموزان، می‌توان به هوش، انگیزه، خودکارآمدی و سبک یادگیری اشاره کرد. از جمله مهم‌ترین عوامل محیطی تأثیرگذار بر مشارکت دانش‌آموزان، می‌توان به کیفیت آموزش، فضای مدرسه، معلمان و همسالان و از جمله مهم‌ترین عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر مشارکت دانش‌آموزان، می‌توان به عوامل فرهنگی، اقتصادی و سیاسی اشاره کرد. در پژوهش جعفری (۱۳۹۸) که با هدف طراحی مدل و نظام مشارکت در آموزش و پرورش کشور انجام شده است، براساس ارزیابی وضع موجود و موانع شناسایی شده، برای توسعه مشارکت در آموزش و پرورش هشت دسته الزام و ده دسته ساز و کار ارائه کرده است. براساس مدل پیشنهادی، رعایت ویژگی‌های مشارکت به عنوان اصول راهنمای مشارکت و فراهم کردن الزامات و اجرای ساز و کارها به پیامدهای مثبتی در سطح فردی و اجتماعی منجر می‌شود. اجزای این مدل معیارها و ویژگی‌های مشارکت (همکاری، آگاهانه و هدفمند بودن، تسهیل‌کننده، عملی بودن، چند بعدی بودن، عمیق بودن، عادلانه بودن، جامعیت، اقتضایی بودن، مؤثر بودن، تنوع، مفید بودن، داوطلبانه، دلسوزانه و مسئولانه، چند سطحی، همفکری، هم افزایی، شراکتی بودن، تعاملی و دو طرفه، تحقق هدف‌ها و منافع مشترک) حوزه‌های مشارکت (نرم افزاری، سخت افزاری) الزامات مشارکت (کمک به تقویت و موفقیت آموزش و پرورش، الزامات مالی اقتصادی، الزامات مقرراتی و نظارتی، الزامات ساختاری، الزامات اخلاقی فرهنگی، الزامات قانونی، الزامات علمی و تخصصی، الزامات آموزشی و درسی، الزامات مدیریتی) ساز و کارها و راهکارهای مشارکت (آموزشی و توانمندسازی، اطلاع رسانی و آگاهی بخشی، اقتصادی و مالی، مقرراتی و نظارتی، مدیریتی و انگیزشی، قانونی، برنامه‌ای، فرهنگی، ساختاری، بهینه‌کاوی و الگو گرفتن از سایر کشورها) پیامدهای مشارکت (پیامدهای فردی، پیامدهای اجتماعی) در نظر گرفته شده است. پژوهش ناصری و دیگران (۱۳۹۷) با عنوان بررسی زمینه‌های مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های گروهی و اجتماعی نشان داد که متغیرهای اعتماد اجتماعی، سن، انسجام اجتماعی، ساختار قدرت در خانواده (مشورت محور) و رضایتمندی به میزان ۲۳ درصد توانایی تبیین تغییرات متغیر وابسته مشارکت در فعالیت‌های گروهی و اجتماعی را دارند. همچنین پژوهش حسینی (۱۳۹۶) با عنوان بررسی مبانی نظری و عملیاتی توسعه مشارکت در آموزش و پرورش در ابعاد مختلف به این نتیجه رسید که عوامل مشارکت در آموزش و پرورش به دو دسته کلی: عوامل درونی (مربیان، مدیران، دانش‌آموزان، اولیا، افراد بالقوه، مدیران رده بالا (و عوامل بیرونی) فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، آموزشی، معنوی، مدیریتی و سیاسی تقسیم می‌شود. ایبلی و دیگران (۱۳۹۲) الگوی مشارکت سازمانی برای مدارس شهر زاهدان طراحی کردند که شامل متغیرهای تأثیرگذار فردی (نگرش به مشارکت، تعهدپذیری، اعتماد بین فردی) و سازمانی (فرهنگ مشارکتی، ساختار سازمانی، رهبری تحول‌گرا) بودند که این عوامل جدا از هم نبوده بلکه بر هم تأثیر می‌گذارند. فرهنگ مشارکتی نیز توانمندسازی، کار تیمی و توسعه قابلیت‌های ذینفعان را

در برمی‌گیرد. در پژوهشی O'Brien et al. (2024) نیز مشارکت دانش‌آموز دبستانی در دو مدرسه ایرلند در کلاس درس، خارج از کلاس درس و در تصمیم‌گیری در سطح مدرسه بررسی کردند. دانش‌آموزان به فراهم کردن فرصت‌های بیشتر برای شرکت فعالانه در کلاس، به عنوان مثال. کار گروهی بیشتر، کار زوجی، فعالیت‌های عملی، بازی‌ها و فعالیت‌های سرگرم‌کننده جهت بهبود مشارکت دانش‌آموزان در کلاس تأکید داشتند. همچنین برگزاری مسابقات مختلف سرگرم‌کننده، تشویق به مشارکت، دادن جوایزی به مشارکت‌کنندگان، فراهم کردن فرصت‌های ایمن برای فعالیت، خرید تجهیزات ورزشی و لوازم هنری، ورزش در مدرسه و سلامت روان و ارائه فرصت برای بیان نظرات را جهت بهبود مشارکت دانش‌آموزان در مدرسه مطرح کردند. پژوهش Siddiky (2020) نیز حاکی از رابطه مثبت بین مشارکت دانش‌آموزان با مهارت‌های فردی و اجتماعی آنها است. واقعیت‌ها نشان می‌دهند که عدم مشارکت شایسته مدیران، معلمان، اولیا و دانش‌آموزان در تصمیمات مربوط به نحوه اداره مدرسه و چگونگی برطرف کردن مشکلات و محدودیت‌های آن و به تبع آن پایین بودن اثربخشی مدارس، سال‌هاست که بر نظام آموزش و پرورش کشور سایه افکنده است. همچنین پیچیدگی مسائل و مشکلات امروزی سازمان‌های آموزشی نیازمند ترکیب تجارب و تخصص همه اعضای آن از پایین‌ترین سطح تا بالاترین سطح مدیریت به منظور جلب رضایت ذی‌نفعان نظام آموزشی است و در دنیای پویای امروزی، مدیران مدارس به تنهایی از دانش کافی برای حل و فصل موضوعات مربوط به مدرسه برخوردار نیستند و نیاز به بهره‌گیری از خرد جمعی در مدیریت مدارس به چشم می‌خورد (بهروزی امین و دیگران، ۱۴۰۲).

به نظر می‌رسد که برای مشارکت فعال همه دانش‌آموزان در مدارس، ارائه الگویی جهت ارتقای مشارکت ضرورت دارد. واگذاری امور مدرسه و مسئولیت‌ها به دانش‌آموزان خاص در بعضی مدارس، سبب کاهش روحیه مشارکت‌جویی در دانش‌آموزان می‌شود. اتخاذ الگوها و مدل‌های مناسب فرهنگ مشارکت مستلزم بررسی‌های علمی و استفاده مسئولان مدارس و آموزش و پرورش از نتایج آنها است. با عنایت با این امر، پژوهش حاضر به دنبال ارائه و اعتبارسنجی الگویی جهت ارتقای مشارکت در دانش‌آموزان دوره ابتدایی است. سؤال‌های پژوهش عبارتند از: چه الگویی را برای ارتقای مشارکت دانش‌آموزان دوره ابتدایی می‌توان ارائه کرد؟ آیا الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان اعتبار دارد؟

روش

روش پژوهش به شیوه کیفی - کمی که در بخش کیفی، از تحلیل محتوای کیفی و در بخش کمی از روش پیمایشی استفاده شد. مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی، ۱۶ نفر از اساتید و صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت و آموزش ابتدایی بودند که سوابق تحصیلی، کاری و تجربی مرتبط با دوره ابتدایی داشتند و با معیار اشباع نظری و به شیوه نمونه‌گیری هدفمند ملاک محور انتخاب گردیدند. از ۱۶ نفر صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت ۹ نفر مرد و ۷ نفر زن بودند. دو نفر کارشناس ارشد و ۱۴ نفر دکترای رشته‌های برنامه‌ریزی درسی، مدیریت آموزشی، فلسفه تعلیم و تربیت و روانشناسی تربیتی داشتند و به عنوان مدرس دانشگاه فرهنگیان، کارشناس آموزش ابتدایی یا راهبر آموزشی مشغول به کار بودند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری و با روش تحلیل محتوای استقرایی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. سپس مؤلفه‌های ارتقای مشارکت دانش‌آموزان استخراج و دسته‌بندی شدند. در بخش کمی براساس فرمول کوکران برای جامعه نامعلوم، حجم نمونه تعداد ۳۸۴ نفر تعیین گردید که با توجه به پراکندگی جامعه آماری و سختی دسترسی به این افراد، از روش نمونه‌گیری دردسترس استفاده شد. سپس بر اساس بخش کیفی و به منظور اعتبارسنجی الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان دوره ابتدایی، از پرسشنامه‌ای ۱۰۶ گویه‌ای برمبنای طیف پنج‌قسمتی لیکرت از کاملاً موافقم (نمره ۵) تا کاملاً (نمره ۱) مخالفم استفاده شد. در مرحله مطالعه میدانی به منظور جمع‌آوری داده‌ها، ۳۸۴ پرسشنامه به صورت الکترونیکی و حضوری بین معلمان ابتدایی کشور در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ توزیع و جمع‌آوری شدند که ۱۷ پرسشنامه ناقص کنار گذاشته شد و ۳۶۷ پرسشنامه مورد تحلیل قرار گرفت. به دلیل گستردگی و پراکندگی بالای جامعه آماری، براساس دسته‌بندی نواحی ۹ گانه استان‌های کشور در سازمان سنجش، مورد استفاده در وزارت آموزش و پرورش، ابتدا به صورت تصادفی مرحله‌ای از میان ۹ ناحیه ۵ ناحیه سپس از هر ۵ ناحیه یک استان و سپس در هر استان یک شهر انتخاب شد. سپس، پرسشنامه بین ۳۸۴ نفر از معلمان دوره ابتدایی در ۵ شهر انتخابی به صورت دردسترس، توزیع شد. ۶۹/۵ درصد شرکت‌کنندگان در پژوهش زن و ۳۰/۵ درصد از شرکت‌کنندگان مرد بودند. مدرک تحصیلی ۵۳/۷ درصد از شرکت‌کنندگان در پژوهش کارشناسی و ۴۶/۳ درصد از شرکت‌کنندگان کارشناسی ارشد و بالاتر بود. ۵۰/۷ درصد از شرکت‌کنندگان دارای سابقه خدمت ۱ تا ۱۰ سال، ۲۴/۵ درصد از شرکت‌کنندگان دارای سابقه خدمت ۱۱ تا ۲۰ سال و ۲۴/۸ درصد از شرکت‌کنندگان دارای سابقه خدمت بالاتر از ۲۰ سال بودند.

برای تأیید ضریب روایی نسبی محتوا لاوشه (CVR) Lawshe) کدهای مفهومی در اختیار ۱۵ نفر از صاحب نظران و متخصصین حوزه تعلیم و تربیت و آموزش ابتدایی قرار گرفت که از این تعداد ۹ نفر زن و ۶ نفر مرد بودند و همگی دارای مدرک دکترا بودند. ۸ نفر دکترای برنامه ریزی درسی و ۲ نفر دکترای فلسفه تعلیم و تربیت و ۵ نفر دکترای مدیریت آموزشی داشتند. از ۱۰۸ کد ۱۰۶ کد مورد تأیید قرار گرفت. ابتدا نرمال بودن داده‌ها با انجام آزمون کلموگروف اسمیرنوف مورد تأیید قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۱ آمده است، سپس برای تأیید اعتبار الگوی ارتقای مشارکت دانش آموزان، از تحلیل عاملی تأییدی و نرم افزار AMOS23 استفاده شد. پس از تأیید روایی محتوایی و روایی سازه برای تأیید پایایی پرسشنامه، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید. ضرایب پایایی برای مؤلفه اصلاح سیاست‌گذاری آموزشی ۰/۹۰۲، بهبود و جذب و نگهداشت معلمان ۰/۹۰۰، توانمندسازی نیروی انسانی ۰/۸۴۵، نظارت و ارزیابی مؤثر ۰/۸۲۱، استفاده از ظرفیت انجمن اولیاء مربیان ۰/۸۲۰، نظارت و ارزیابی مؤثر ۰/۸۳۲، باز تعریف نقش و وظایف مدرسه ۰/۸۴۱، بهبود فرایند یادگیری ۰/۷۹۸، اصلاح کلاس درس ۰/۷۷۵، اصلاح شیوه تربیتی والدین ۰/۷۷۴، آموزش خانواده ۰/۸۲۲، تقویت مهارت‌ها ۰/۸۲۵، رفع مشکلات روان‌شناختی و رفتاری ۰/۸۳۴، افزایش آگاهی اجتماعی ۰/۸۹۴، بهبود رفاه اجتماعی ۰/۸۷۸ و برای کل پرسشنامه ۰/۹۱۳ به دست آمد.

جدول ۱. آزمون کلموگروف اسمیرنوف مؤلفه‌های الگوی ارتقای مشارکت جویی

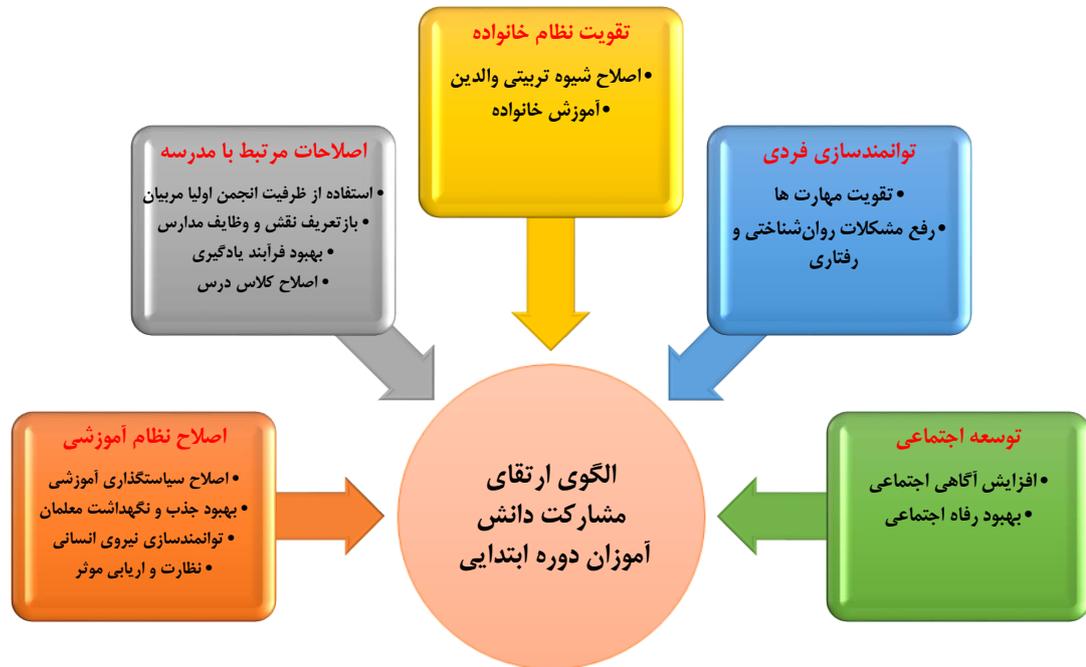
واحد‌های مفهومی	آماره	سطح معناداری
۱- اصلاح سیاست گذاری آموزشی	۰/۰۵۰	۰/۲۰۰
۲- بهبود و جذب و نگهداشت معلمان	۰/۰۴۰	۰/۲۰۰
۳- توانمندسازی نیروی انسانی	۰/۰۶۵	۰/۱۲۱
۴- نظارت و ارزیابی مؤثر	۰/۰۸۵	۰/۰۶۶
۴- استفاده از ظرفیت انجمن اولیاء مربیان	۰/۰۷۰	۰/۱۲۲
۵- نظارت و ارزیابی مؤثر	۰/۰۵۱	۰/۲۰۰
۶- باز تعریف نقش و وظایف مدرسه	۰/۰۶۳	۰/۱۱۷
۷- بهبود فرایند یادگیری	۰/۰۴۷	۰/۲۰۰
۸- اصلاح کلاس درس	۰/۰۵۵	۰/۲۰۰
۹- اصلاح شیوه تربیتی والدین	۰/۰۵۷	۰/۲۰۰
۱۰- آموزش خانواده	۰/۰۶۴	۰/۱۱۶
۱۱- تقویت مهارت‌ها	۰/۰۸۷	۰/۰۵۵
۱۲- رفع مشکلات روان‌شناختی و رفتاری	۰/۰۸۱	۰/۰۵۹
۱۳- افزایش آگاهی اجتماعی	۰/۰۵۳	۰/۲۰۰
۱۴- بهبود رفاه اجتماعی	۰/۰۵۴	۰/۲۰۰

یافته های جدول ۱ نشان می‌دهد با توجه به سطح معناداری ($p > 0.05$) داده‌ها نرمال هستند.

یافته‌ها

برای شناسایی مؤلفه‌های الگوی ارتقای مشارکت دانش آموزان، پس از انجام مصاحبه با آگاهان کلیدی، مصاحبه‌ها ضبط و سپس پیاده سازی شد. در فرایند تحلیل محتوای کیفی مبتنی بر استقرا، کدگذاری اولیه انجام شد و ۱۰۸ کد مفهوم در قسمت الگوی ارتقای مشارکت به دست آمد.

مؤلفه‌های الگوی ارتقای مشارکت شامل ۵ مؤلفه اصلی، ۱۴ مؤلفه فرعی و ۱۰۸ کدمفهومی بود که در اختیار ۱۵ نفر از صاحب نظران و متخصصین حوزه تعلیم و تربیت قرار گرفت و از آنها خواسته شد تا هریک کدهای مفهومی را بر اساس طیف سه بخشی: گویه ضروری است. گویه مفید است ولی ضروری نیست و گویه ضرورتی ندارد، قضاوت کنند که ۱۰۶ کدمفهومی مورد تأیید قرار گرفت. ابعاد و مؤلفه‌های الگوی ارتقای مشارکت در شکل ۱ و مفاهیم اصلی، فرعی و کدهای مفهومی الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان در جدول شماره ۱ آمده است.

شکل ۱. الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان دوره ابتدایی

همانطور که در شکل ۱ و جدول ۲ نشان داده شده است، الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان دوره ابتدایی شامل پنج مؤلفه اصلی اصلاح نظام آموزشی (۴ مفهوم فرعی اصلاح سیاست‌گذاری آموزشی و بهبود جذب و نگهداشت معلمان، توانمندسازی نیروی انسانی، نظارت و ارزیابی مؤثر)، اصلاحات مرتبط با مدرسه (۴ مفهوم فرعی استفاده از ظرفیت انجمن اولیا و مربیان و بازتعریف نقش و وظایف مدارس، بهبود فرآیند یادگیری، اصلاح کلاس درس)، تقویت نظام خانواده (۲ مفهوم فرعی اصلاح شیوه تربیتی والدین، آموزش خانواده)، توانمندسازی فردی (۲ مفهوم فرعی تقویت مهارت‌ها و رفع مشکلات روان‌شناختی و رفتاری)، توسعه اجتماعی (۲ مفهوم فرعی افزایش آگاهی جمعی، بهبود رفاه اجتماعی) است.

جدول ۲. مفاهیم اصلی، فرعی و کدهای مفهومی الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان

ردیف	کدهای مفهومی	مفاهیم فرعی	مفاهیم اصلی
۱	تمرکززدایی و تقویت مدرسه محوری	اصلاح سیاست‌گذاری	اصلاح نظام
۲	ارسال بخشنامه‌های کارشناسی شده	آموزشی	آموزشی
۳	زمانبندی معقول در ارسال پاسخ بخشنامه‌ها		
۴	تلفیق ویژگی‌های محلی، ملی و جهانی با یکدیگر		
۵	تجدیدنظر در محتوای کتب درسی متناسب با دانش روز		
۶	تأکید بیشتر بر پرورش در کنار آموزش		
۷	تأمین عادلانه خدمات، امکانات، تجهیزات		
۸	تأمین فضاهای مناسب و مورد نیاز مدارس		
۹	همسویی بین اهداف نظام آموزشی با نیاز واقعی جامعه		

ردیف	کدهای مفهومی	مفاهیم فرعی	مفاهیم اصلی
۱۰	الگو گرفتن از کشورهای پیشرفته در جذب معلم	بهبود جذب و	
۱۱	توجه به شایسته سالاری در جذب معلمان	نگهداشت معلمان	
۱۲	بهبود و اصلاح معیارهای جذب دانشجویان دانشگاه فرهنگیان		
۱۳	نظارت بیشتر بر کیفیت آموزشی و پژوهشی دانشگاه فرهنگیان		
۱۴	ارتقای منزلت اجتماعی معلمان		
۱۵	توجه بیشتر به وضعیت معیشتی معلمان		
۱۶	پاسخگویی به نیازهای معلمان جهت ایجاد انگیزه در آنان		
۱۷	برگزاری منطقه‌ای و مستمر دوره‌های ضمن خدمت با کیفیت	توانمندسازی نیروی	
۱۸	نظارت بر برگزاری دوره‌ها	انسانی	
۱۹	برگزاری کارگاه‌های با کیفیت جهت آموزش و افزایش دانش و مهارت معلمان در ابعاد مختلف		
۲۰	ایجاد انگیزه برای معلمان جهت مشارکت در فعالیت‌های آموزشی		
۲۱	ارتقای سواد رسانه‌ای معلمان		
۲۲	پرورش مهارت معلمان در بکارگیری رسانه‌های آموزشی در تدریس		
۲۳	برگزاری جلسات هم‌اندیشی از بالای سلسله مراتب به پایین		
۲۴	اصلاح روند بازدید توسط سرگروه‌های آموزشی	نظارت و ارزیابی مؤثر	
۲۵	هدفمند شدن ارزیابی سرگروه‌های آموزشی از کلاس درس		
۲۶	ارزیابی همه جانبه از کلاس درس		
۲۷	بازدید مستمر در طول سال و ارائه بازخورد جهت بهبود		
۲۸	در نظر گرفتن فعالیت‌های مشارکتی در بازدیدها		
۲۹	فعال کردن انجمن اولیا مربیان	استفاده از ظرفیت	اصلاحات مرتبط
۳۰	ایجاد نگرش مثبت اولیا در مورد انجمن	انجمن اولیا مربیان	با مدرسه
۳۱	آگاه سازی اولیا از وظایف خود در انجمن		
۳۲	شکل‌گیری مشارکت واقعی اولیا در انجمن‌ها نه صوری		
۳۳	برگزاری جلسات مشترک کارشناسان با اعضای انجمن و معلمان		
۳۴	جلب مشارکت و همفکری با اولیا بجای بحث در مورد مسایل مالی		
۳۵	استفاده از فضای مجازی در برگزاری جلسات		
۳۶	توجه به پیشنهادهای و انتقادات والدین نسبت به عملکرد معلمان و سایر کارکنان مدارس		
۳۷	پشتیبانی لازم جهت مشارکت معنادار والدین توسط مدیران مدارس		
۳۸	مشارکت والدین در آموزش فرزندان خود		
۳۹	آگاه سازی مستمر والدین از روند یادگیری فرزندشان		
۴۰	مشارکت داوطلبانه اولیا در کمک به مدرسه متناسب با رشته و تخصص هر فرد		
۴۱	ایجاد زیرساخت لازم برای زمینه‌سازی و ترویج تولید و اشتراک دانش در مدارس	بازتعریف نقش و	
۴۲	رونق کتابخانه‌ها و آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها به منظور ترویج فرهنگ مطالعه و پژوهش در دانش‌آموزان	وظایف مدرسه	
۴۳	در نظر گرفتن ساعتی جهت مطالعه و کار عملی در فضایی مناسب با همراهی معلم		
۴۴	مشارکت فعال دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدرسه مانند شوراها، برگزاری مراسم آغازین و ...		
۴۵	تفویض اختیار و مشارکت دانش‌آموزان در امور مدرسه		
۴۶	توجه به شکل‌گیری محیط رفاقت و همکاری برای دانش‌آموزان		
۴۷	استفاده از تجربیات زیسته مدیران و معلمان با سابقه		
۴۸	گرفتن ایده‌های خلاق از کلاس‌ها و تجمیع و ارسال به سطوح بالا و استفاده از این ایده‌ها		
۴۹	در نظر گرفتن انعطاف در برنامه‌ی مدارس		
۵۰	قرار دادن ساعات آزاد برای انجام کارهای مشارکتی و خلاق در برنامه درسی		
۵۱	استفاده از روش گروه محوری برای اداره کلاس چندپایه		

ردیف	کدهای مفهومی	مفاهیم فرعی	مفاهیم اصلی	
۵۲	تلفیق فعالیت‌های مشارکتی با برنامه‌های درسی	بهبود فرایند یادگیری	مفاهیم اصلی	
۵۳	به‌کارگیری روش‌های تدریس غیرمتمرکز و مشارکت‌جویانه			
۵۴	آمیختن فرایند یادگیری با لذت و شادی			
۵۵	ارائه بازخورد سازنده و مشوق			
۵۶	استفاده از بازی‌های گروهی در تدریس			
۵۷	در نظر گرفتن فعالیت مشارکتی متناسب با سن دانش‌آموزان ابتدایی			
۵۸	استفاده از رسانه‌های آموزشی در تدریس			
۵۹	طرح پرسش‌های باز و واگرا			
۶۰	به رسمیت شناختن حق پرسشگری و انتقاد برای دانش‌آموزان			اصلاح کلاس درس
۶۱	دادن اجازه اظهارنظر در کلاس			
۶۲	زمینه‌سازی برای شکل‌گیری رقابت‌های سالم در کلاس			
۶۳	تشویق فعالیت‌های جمعی و مشارکتی			
۶۴	وضع قوانین و مقررات کلاسی با مشارکت دانش‌آموزان			
۶۵	توجه به برقراری نظم و انضباط غیرتحمیلی			
۶۶	استفاده از دانش‌آموزان در کلاس بعنوان معلم یار			
۶۷	فراهم کردن امکانات فعالیت جمعی و مشارکتی در کلاس درس			
۶۸	مشارکت دادن دانش‌آموزان در نظافت و آراستگی کلاس و مدرسه			
۶۹	واگذاری مسئولیت به دانش‌آموزان با توجه به تفاوت‌های فردی			
۷۰	تقسیم کلاس به گروه‌های کوچک برای فعالیت	اصلاح شیوه تربیتی والدین	تقویت نظام خانواده	
۷۱	پرورش مهارت ارتباطی فرزندان در خانواده			
۷۲	توجه به رشد عاطفی و اجتماعی فرزندان			
۷۳	پرهیز از مقایسه کودکان با هم			
۷۴	فراهم کردن زمینه ابراز وجود برای فرزندان در خانواده و جمع			
۷۵	مشارکت دادن فرزندان در امور منزل			
۷۶	تمرکز بر توانمندی‌های کودکان خود			
۷۷	آموزش خانواده‌ها در زمینه الگوهای ارتباطی صحیح			آموزش خانواده
۷۸	ارائه خدمات مشاوره‌ای به والدین در مدرسه			
۷۹	جلب مشارکت والدین با مدرسه			
۸۰	آموزش ایجاد فضای گفتگو و تعامل برای پدر و مادر و بچه‌ها			
۸۱	شرکت در دوره‌های آموزشی برای ارتقای مهارت‌های فرزندپروری			
۸۲	آموزش به والدین و افزایش یادگیری از طریق بازی در خانه			
۸۳	فراهم کردن محیط مناسب برای یادگیری کودک در خانه	تقویت مهارت‌ها	توانمندسازی فردی	
۸۴	آگاه‌سازی دانش‌آموزان در مورد فضای مجازی و پیامدهای مثبت و منفی آن			
۸۵	پرورش تفکر جمعی			
۸۶	آموزش تفکر و مهارت اندیشیدن			
۸۷	پرورش هوش هیجانی			
۸۸	پرورش مهارت‌های فردی از طریق دست‌ورزی و آزمایش			
۸۹	تقویت انگیزش و علاقه به مشارکت در دانش‌آموزان			
۹۰	آموزش مهارت‌های اجتماعی مانند گوش کردن فعال، همکاری و همدلی			رفع مشکلات روان‌شناختی و رفتاری
۹۱	حل مشکلات روان‌شناختی دانش‌آموزان از طریق مشاوره و آموزش			
۹۲	استفاده از برنامه‌های شاد و متنوع در مدارس			
۹۳	پاسخگویی به نیازهای فردی دانش‌آموز			
۹۴	پرورش حس احترام به خود			
۹۵	ایجاد تصویر مثبتی از دانش‌آموز در ذهن او			

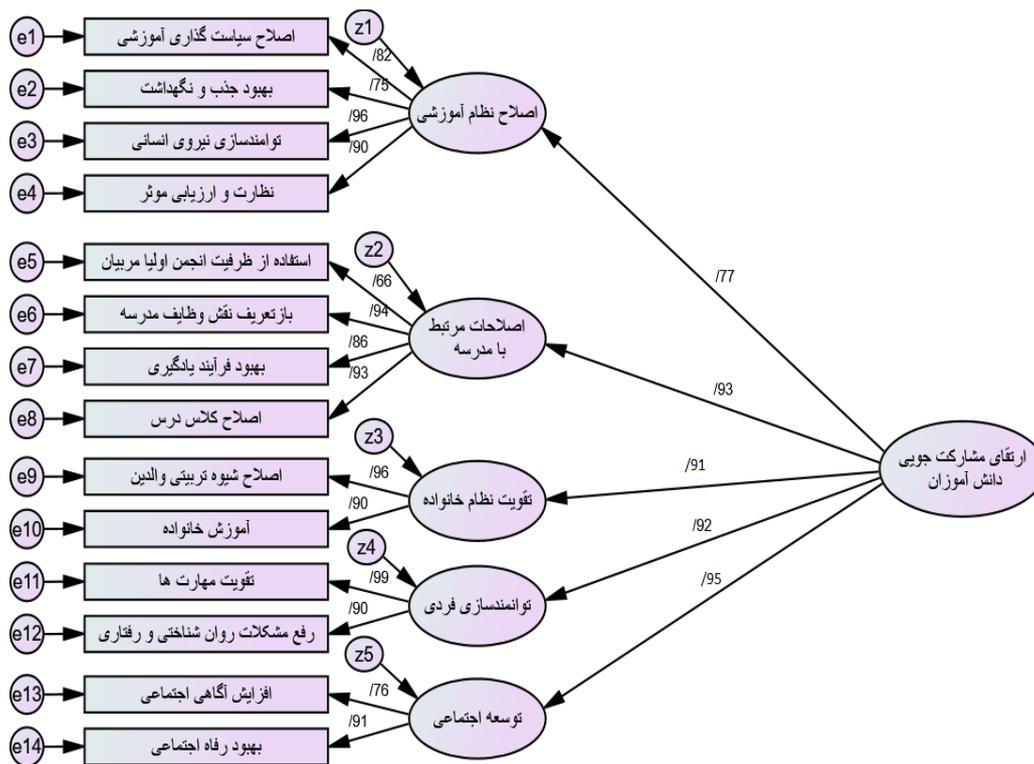
ردیف	کدهای مفهومی	مفاهیم فرعی	مفاهیم اصلی
۹۶	تقویت فرهنگ مشارکت در برنامه‌های رسانه‌ها و صدا سیما	افزایش آگاهی اجتماعی	توسعه اجتماعی
۹۷	آشنایی با اهداف و کارکردهای مدرسه از طریق رسانه‌های عمومی		
۹۸	توجه به فرهنگ مشارکت در جامعه از طریق فرهنگسراها و ...		
۹۹	همگنی عمومی مبتنی بر قانون و قواعد		
۱۰۰	افزایش سهم آموزش‌های غیر رسمی در تربیت اجتماعی		
۱۰۱	آموزش مسالمت آمیز زیستن در کنار یکدیگر		
۱۰۲	آموزش خانواده‌ها نسبت به حق و حقوق افراد فارغ از جنسیت آنها		
۱۰۳	توجه به شادی و نشاط اجتماعی با برنامه‌های شاد و جمعی	بهبود رفاه اجتماعی	
۱۰۴	در نظر گرفتن امکانات و خدمات رفاهی برای همگان		
۱۰۵	ارائه خدمات مشاوره و حمایتی به خانواده‌ها		
۱۰۶	توجه ویژه به فضاهای فرهنگی مورد نیاز دختران		

در جدول ۲ مفاهیم اصلی، فرعی و کد مفاهیم هر بخش نمایش داده شده است. جهت روایی سازه پرسشنامه پژوهش از نرم‌افزار AMOS23 استفاده گردید. همان‌طور که از خروجی نرم‌افزار مشاهده می‌گردد مدل اصلی تحلیل عاملی تأییدی ارائه شده به صورت شکل ۲ می‌باشد که در آن روابط میان متغیرهای آشکار (مضامین پایه) با متغیرهای پنهان (مضامین کلی) و ضرائب استاندارد (بارهای عاملی) هر یک از سؤال‌ها ارائه شده است. همان‌طور که در شکل ۲ مشاهده می‌گردد تمامی بارهای عاملی ابعاد پرسشنامه بالاتر از ۰/۳ به دست آمد و مورد تأیید قرار گرفت. سؤال اساسی مطرح شده این است که آیا این مدل، مدل مناسبی می‌باشد؟ برای پاسخ به این پرسش بایستی آماره کای-دو و سایر معیارهای مناسب بودن برازش مدل مورد بررسی قرار گیرد. جدول ۳ شاخص‌های مناسب بودن برازش مدل تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم الگوی مشارکت را نشان می‌دهد.

جدول ۳. بررسی شاخص برازش مدل تحلیل عاملی تأییدی الگوی مشارکت

نام شاخص	مقدار استاندارد شاخص	مقدار شاخص در مدل مورد نظر	نتیجه‌گیری
$\frac{\chi^2}{df}$	کمتر از ۵	۲/۷۸۹	برازش مدل مناسب است
IFI	بیشتر و یا نزدیک ۰/۹	۰/۹۱۶	برازش مدل مناسب است
NFI	بیشتر و یا نزدیک ۰/۹	۰/۹۲۲	برازش مدل مناسب است
TLI	بیشتر و یا نزدیک ۰/۹	۰/۹۲۸	برازش مدل مناسب است
CFI	بیشتر و یا نزدیک ۰/۹	۰/۹۲۴	برازش مدل مناسب است
RMSEA	کمتر از ۰/۱	۰/۰۷۴	برازش مدل مناسب است

شاخص‌های (CFI, NFI, RFI, IFI, GFI) همگی بین صفر و یک قرار دارند که حاکی از قابل قبول بودن مدل است. یکی از شاخص‌های عمومی برای به حساب آوردن پارامترهای آزاد در محاسبه شاخص برازش، کای اسکوئر بهنجار یا نسبی است که از تقسیم مقدار کای اسکوئر بر درجه آزادی مدل محاسبه می‌شود. با توجه به این که اغلب مقادیر بین ۲ تا ۳ را برای این شاخص قابل قبول می‌دانند، این شاخص نیز در تأیید قابل قبول بودن مدل است.

شکل ۲. مدل تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم الگوی مشارکت

جدول ۳. روابط مفاهیم فرعی در الگوی مشارکت

مفاهیم فرعی	بار عاملی	سطح معناداری	سؤال‌ها	بار عاملی	سطح معناداری	نتیجه
اصلاح نظام آموزشی	۰/۷۷	۰/۰۰۱	اصلاح سیاست گذاری آموزشی	۰/۸۲	۰/۰۰۱	مناسب
			بهبود جذب و نگهداشت	۰/۷۵	۰/۰۰۱	مناسب
			توانمندسازی نیروی انسانی	۰/۹۶	۰/۰۰۱	مناسب
			نظارت و ارزیابی مؤثر	۰/۹۰	۰/۰۰۱	مناسب
اصلاحات مرتبط با مدرسه	۰/۹۳	۰/۰۰۱	استفاده از ظرفیت انجمن اولیا و مربیان	۰/۶۶	۰/۰۰۱	مناسب
			باز تعریف نقش وظایف مدرسه	۰/۹۴	۰/۰۰۱	مناسب
			بهبود فرایند یادگیری	۰/۸۶	۰/۰۰۱	مناسب
			اصلاح کلاس درس	۰/۹۳	۰/۰۰۱	مناسب
تقویت نظام خانواده	۰/۹۱	۰/۰۰۱	اصلاح شیوه تربیتی والدین	۰/۹۶	۰/۰۰۱	مناسب
			آموزش خانواده	۰/۹۰	۰/۰۰۱	مناسب
توانمندسازی فردی	۰/۹۲	۰/۰۰۱	تقویت مهارت‌ها	۰/۹۹	۰/۰۰۱	مناسب
			رفع مشکلات روان‌شناختی و رفتاری	۰/۹۰	۰/۰۰۱	مناسب
توسعه اجتماعی	۰/۹۵	۰/۰۰۱	افزایش آگاهی اجتماعی	۰/۷۶	۰/۰۰۱	مناسب
			بهبود رفاه اجتماعی	۰/۹۱	۰/۰۰۱	مناسب

مطابق شکل ۲ و جداول ۲ و ۳ تمامی بارهای عاملی ابعاد الگوی مشارکت بالاتر از ۰/۳ به‌دست آمد و شاخص‌های برازش مدل مورد تأیید قرار گرفت.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، ارائه و اعتبارسنجی الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان دوره ابتدایی بود که به شیوه کیفی- کمی انجام شد. یافته‌های به‌دست آمده در بخش کیفی شامل ۱۰۶ کد مفهومی بود که در ۵ مفهوم اصلی و ۱۴ مفهوم فرعی دسته‌بندی گردید. الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان دوره ابتدایی با پنج مؤلفه اصلی اصلاح نظام آموزشی (۴ مفهوم فرعی اصلاح سیاست‌گذاری آموزشی و بهبود جذب و نگهداشت معلمان، توانمندسازی نیروی انسانی، نظارت و ارزیابی مؤثر)، اصلاحات مرتبط با مدرسه (۴ مفهوم فرعی استفاده از ظرفیت انجمن اولیا و مربیان و بازتعریف نقش و وظایف مدارس، بهبود فرایند یادگیری، اصلاح کلاس درس)، تقویت نظام خانواده (۲ مفهوم فرعی اصلاح شیوه تربیتی والدین، آموزش خانواده)، توانمندسازی فردی (۲ مفهوم فرعی تقویت مهارت‌ها و رفع مشکلات روان‌شناختی و رفتاری)، توسعه اجتماعی (۲ مفهوم فرعی افزایش آگاهی جمعی، بهبود رفاه اجتماعی) تدوین گردید. هر کدام از مفاهیم فرعی دربرگیرنده تعدادی کدمفهوم بود. شاخص‌های الگو از برآزش مطلوبی برخوردار بودند.

یافته‌های پژوهش با یافته‌های O'Brien و دیگران (2024) که فراهم کردن فرصت‌های ایمن برای دانش‌آموزان که اعتماد به نفس و آزمایش فعالیت‌های جدید را در پی داشته باشند، همسو بود. همچنین با فرصت بیان نظرات خود در مورد مسائل مربوط به مدرسه و کمک به فرایندهای تصمیم‌گیری در مدارس، اختصاص جوایزی برای مشارکت توسط معلم، شرکت در شورای دانش‌آموزی، فراهم کردن فرصت بیشتر برای دانش‌آموزان برای شرکت فعالانه در کلاس، مانند کار گروهی بیشتر، فعالیت‌های عملی، بازی‌ها و فعالیت‌های سرگرم‌کننده باعث افزایش مشارکت می‌شود، همسو بود.

یافته‌های پژوهش با یافته‌های عبدالی (۱۴۰۲) که عوامل فردی (انگیزه، خودکارآمدی)، محیطی (کیفیت آموزش، فضای مدرسه، معلمان و همسالان) و اجتماعی (عوامل فرهنگی، اقتصادی و سیاسی) را بر مشارکت دانش‌آموزان ابتدایی مؤثر می‌داند همسو بود. یافته‌های پژوهش با یافته‌های پژوهش بهروزی امین و دیگران (۱۴۰۲) که قلمرو مشارکت را برنامه‌ریزی راهبردی (پیش‌بینی منابع مالی، ساماندهی نیروی انسانی، پیش‌بینی فضا و تجهیزات، فرهنگ مدرسه و محله)، راهبری آموزشی و تربیتی (بهبودی آموزش، پژوهش محوری، فرصت‌های اجتماعی، پایش و مراقبت مستمر، ایجاد روحیه مشارکت و تعاون، انعطاف‌گرایی، خودارزیابی مستمر)، راهبری منابع انسانی (توانمندسازی معلمان، شایسته‌سالاری، نظارت بر عملکرد)، راهبری منابع مالی، تجهیزاتی و فیزیکی (بهبود سازی فضا، به روزرسانی منابع، بسیج منابع، جلب مشارکت‌های مردمی، درآمدزایی) مبنای مشارکت شامل رویه‌های رسمی سیستم (شورای مدرسه، شورای معلمان، شورای دانش‌آموزی، شورای مالی، انجمن اولیا و مربیان به نوعی همسو بود. یافته‌های پژوهش با یافته‌های پژوهش جعفری (۱۳۹۸) که الزامات مشارکت را الزامات مالی اقتصادی، الزامات مقرراتی و نظارتی، الزامات ساختاری، الزامات اخلاقی فرهنگی، الزامات قانونی، الزامات علمی و تخصصی، الزامات آموزشی و درسی، الزامات مدیریتی و ساز و کارها و راهکارهای مشارکت را آموزشی و توانمندسازی، اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی، اقتصادی و مالی، مقرراتی و نظارتی، مدیریتی و انگیزشی، قانونی، برنامه‌ای، فرهنگی، ساختاری می‌داند در مواردی همسو بود. یافته‌های پژوهش با یافته‌های افشانی و جنتی فر (۱۳۹۵) که میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی و میزان اعتماد اجتماعی با میزان مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد نیز همسو بود.

آموزش و پرورش به عنوان منشأ همه تحولات، پیشرفت و ترقی کشور و سرمایه‌گذاری بلندمدت است. نظام آموزشی کارآ و اثربخش، نظامی است که با اهداف نهایی و نیازهای واقعی جامعه تناسب داشته و توانایی آماده‌سازی نسل آینده را برای نیل به اهداف دارا باشد. الگوهای مشارکتی و غیرمتمرکز که ناشی از تحولات جهانی، کم‌رنگ شدن مرز بین دولت ملی و جامعه جهانی، تغییر انتظارات جامعه و تقاضا برای ایفای نقش مؤثر بر سرنوشت خود است، مشارکت بیشتر گروه‌های مختلف جامعه از جمله والدین، مدیران، معلمان، کارکنان اداری مدارس و دانش‌آموزان در فرایند تصمیم‌گیری افزایش پاسخگویی، احساس تعلق و در نهایت کارآمدی نظام‌های آموزشی را فراهم می‌آورد (O'Brien, Dewantara et al., 2020; et al., 2024). اداره امور مدرسه که مبتنی بر انعطاف‌پذیری، روش‌های غیرمتمرکز و مشارکت‌جویانه باشد فضای مدرسه را پویا، پرنشاط و فعال می‌نماید.

در ایجاد مشارکت‌پذیری عوامل متعددی از قبیل خانواده، نظام آموزشی مدارس، نوع شخصیت افراد، محیط اجتماعی و ... دخالت دارند که مؤثرترین آن‌ها خانواده و نظام آموزشی مدارس می‌باشد. مشارکت فرایندی است که از خانواده آغاز گردیده، و در مدرسه گسترش می‌یابد. در خانواده می‌توان دربارهٔ نظم، شکل‌گیری ارزش‌های جمعی، حل تعارض، مسئولیت‌پذیری، همکاری و مهارت‌های اجتماعی به فرزندان آموزش‌های لازم را

داد، که می‌تواند نگرش‌های جمع‌گرا، مشارکتی و مسئولیتی دوجانبه را پایه‌گذاری نماید. اگر از همان ابتدا اجازه ابراز نظر و پرسشگری در جمع خانواده سپس مدرسه و کلاس به فرد داده شود، تفکر انتقادی، مهارت ابراز وجود، خودباوری و اعتماد به نفس در فرد تقویت می‌گردد (افشانی و جنتی فر، ۱۳۹۵). فضای آموزشی شاد و بانشاط به ویژه در دوره ابتدایی و استفاده از روش‌های تدریس مشارکتی، گروهی، بر محور بازی می‌تواند اجازه شناسایی توانمندی‌های فردی و اجتماعی را برای دانش آموز فراهم نماید. در آموزش و پرورش هیچ تغییر و تحولی اتفاق نمی‌افتد، مگر این که در شیوه کاری معلمان، به عنوان کارگزاران اصلی نظام آموزش و پرورش، تغییر به وجود آید. توسعه حرفه‌ای معلمان، امری مداوم و مستمر است که می‌تواند معلمان را در به‌کارگیری روشهای گروهی و مشارکتی توانمند نماید. هر چه قدر فضای کلاس صمیمانه تر باشد دانش‌آموزان تمایل بیشتری به مشارکت دارند. فضای فیزیکی مدرسه و کلاس درس نقش مؤثری بر بهبود یادگیری و میزان فعالیت دانش‌آموزان دارد. نور طبیعی، سیستم تهویه مناسب، طراحی جذاب فضاهای آموزشی، فضایی شاد و پویا را رقم می‌زند که بر انگیزه یادگیری و فعالیت دانش‌آموزان تأثیر مستقیم دارد. انعطاف در چیدمان کلاس و دادن فرصت جهت جابه‌جایی در کلاس با تسهیل تعامل و کار گروهی، موجب تقویت مهارت‌های اجتماعی و افزایش احساس علاقه و انگیزه بین دانش‌آموز می‌شود.

داده‌ها نشان می‌دهند که تحلیل عاملی تأییدی سازه‌های پرسشنامه بکار برده شده دارای برازش مناسب بوده و سازه‌های پرسشنامه به خوبی متغیرهای مربوطه را نشان می‌دهند. لذا می‌توان گفت الگوی ارتقای مشارکت دانش‌آموزان از برازش و اعتبار مناسبی برخوردار است و تمامی مؤلفه‌های به‌دست آمده می‌توانند در جهت افزایش مشارکت دانش‌آموزان ابتدایی مورد توجه قرار گیرند.

در پژوهش عدم استفاده از روش‌های نمونه‌گیری تصادفی از محدودیت‌های پژوهش بود. همچنین این پژوهش در مدارس ابتدایی صورت گرفت به همین دلیل، نتایج این پژوهش قابل تعمیم به سایر دوره‌های تحصیل نیست.

با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌گردد که به شکل‌گیری محیطی شاد و لذت بخش در مدرسه و کلاس از طریق برگزاری مسابقات شاد، تدریس با روش بازی و ... اقدام گردد. با برگزاری کارگاه‌های آموزشی، مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مانند گوش کردن فعال، همکاری و همدلی تقویت گردد. دوره‌های آموزش خانواده‌ها در زمینه الگوهای ارتباطی، برقراری الگوی صحیح و تعامل فعال توسط مدارس برگزار گردد.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

سپاسگزاری

از شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش استان فارس به خاطر حمایت در اجرای پژوهش حاضر سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- ابیلی، خ.، نادری، ا.، اورعی، ب.، و یزدانی ناستی زایی، ن. (۱۳۹۲). طراحی الگوی مدیریت مشارکتی (مطالعه موردی: مدارس شهر زاهدان). *پژوهش‌های مدیریت عمومی*، ۳۱(۶)، ۱۰۱-۱۲۲. https://jmr.usb.ac.ir/article_1512.html?lang=fa
- افشانی، س.ع.، و جنتی فر، ا. (۱۳۹۵). مقایسه میزان مشارکت اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های دولتی و غیرانتفاعی شهر یزد. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳(۲۷)، ۷۳-۹۶. <http://doi.org/10.22108/JAS.2016.20502>
- بختیاری، ف.، شیخی، غ. ر.، و سبزی، س. (۱۴۰۰). بررسی نقش مشارکتی دانش‌آموزان در اداره امور مدرسه از طریق شورای دانش‌آموزی. اولین کنفرانس بین‌المللی ایده‌های نوین در فقه، حقوق و روانشناسی، ۱۳ خرداد ۱۴۰۰، تهران. <https://civilica.com/doc/1630999/>
- بهروزی امین، ز.، عباسی سروک، ل. ا.، صمدی م.، و رضازاده بهادران، ح. ر. (۱۴۰۲). طراحی الگوی مشارکت در نظام آموزشی در راستای عملیاتی کردن زیرنظام راهبری و مدیریت سند تحول بنیادین. *فصلنامه علمی پژوهشی تعلیم و تربیت*، ۳۹(۴)، ۵۱-۷۶. <http://qjoe.ir/article-1-2304-en.html>
- جعفری، پ. (۱۳۹۸). طراحی مدل و نظام مشارکت در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران. به سفارش سازمان مدارس و مراکز غیردولتی و توسعه مشارکتهای مردمی وزارت آموزش و پرورش.
- جعفری، س. (۱۴۰۳). شناسایی چالش‌های مدارس عادی دولتی در راستای عدالت آموزشی و تربیتی. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۸(۶۵)، ۵۷-۷۱. <https://doi.org/10.22034/jiera.2024.470225.3198>
- جعفری مقدم، س.، و فانی، ع. ا. (۱۳۸۱). طراحی نظام مدیریت مدرسه محور در ایران. *مدرس علوم انسانی*، ۶(۳) (پیاپی ۲۶)، ۱-۱۶. https://mri.modares.ac.ir/article_269.html
- حسینی، س. ر. (۱۳۹۶). بررسی مبانی نظری و عملیاتی توسعه مشارکت در آموزش و پرورش در ابعاد مختلف (سند جامع مشارکت). به سفارش سازمان مدارس و مراکز غیردولتی و توسعه مشارکتهای مردمی.
- خسروی، س.، گرگیچ، م.، سنچولی، س. (۱۴۰۱). جایگاه مدرسه کارآمد از منظر سند تحول بنیادین با رویکرد مدرسه در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴، پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۵۲(۵)، ۳۹۴-۴۱۱. <https://ensani.ir/file/download/article/1668920013-10146-52-25.pdf>
- عبدالی، م. (۱۴۰۲). مطالعه عوامل مؤثر بر مشارکت دانش‌آموزان ابتدایی در آموزش، هفدهمین همایش ملی علمی پژوهشی روانشناسی و علوم تربیتی، ۲۵ مهر ۱۴۰۲، خراسان شمالی شیروان. <https://civilica.com/doc/1893979>
- ناصری، س.، حضرتی، س.، و میرزایی، آ. (۱۳۹۷). بررسی زمینه‌های مشارکت دانش‌آموزان در فعالیتهای گروهی و اجتماعی (دانش‌آموزان متوسطه شهر ایلام). *فصلنامه علمی ترویجی فرهنگ ایلام*، ۱۹(۶۰)، ۶۲-۴۷. https://www.farhangeilam.ir/article_90089.html

References

- Abdoli, M. (2023). *Study of factors affecting the participation of elementary school students in education*. 17th National Scientific Research Conference on Psychology and Educational Sciences, October 7 2023, North Khorasan, Shirvan. <https://civilica.com/doc/1893979> (in Persian)
- Abili, Kh. Naderi, A. Oraee Y. B. Nastizae, N. (2013). Designing a model of organizational participation (Case study: Zahedan schools). *Public Management Researches*, 6(21), 101-122. https://jmr.usb.ac.ir/article_1512.html?lang=fa (in Persian)
- Afshani, S. A., & Jannati Far, A. (2016). Comparison of Social Participation and Related Factors Among Students in Public and Non-Profit High Schools in Yazd City. *Applied Sociology*, 3(27), 73-96. <http://doi.org/10.22108/JAS.2016.20502>
- Bakhtiari, F., Sheikhi, Gh. R., & Sabzi, S. (2021). Investigating the participatory role of students in managing school affairs through the student council. First International Conference on New Ideas in Jurisprudence, Law and Psychology. June 3 2021, Tehran. <https://civilica.com/doc/1630999/> (in Persian)
- Behrooziamin Z, Abbaasi Sarook L, Samadi M, Rezaaazadeh Bahaadorean H R.(2024). Designing a Model for Participation in School System Aimed at Operationalization of Leadership and Administrative Subsection of the Fundamental Educational Reform Document. *Journal of Education (QJOE)*, 39 (4), 51-76 <http://qjoe.ir/article-1-2304-en.html> (in Persian)

- Cheng, Eric CK, Yan Wing Leung, Wai Wa Yuen, and Hei Hang Hayes Tang. (2020). A Model for Promoting Student Participation in School Governance. *International Journal of Educational Management*, 34 (4), 737–749. <https://doi.org/10.1108/IJEM-06-2019-0186>
- Crowley, A., Larkins, C. & Pinto, L. M. (2021). Listen-act-change: Council of Europe handbook on children’s participation, for professionals working for and with children. Strasbourg: Council of Europe. file:///C:/Users/user/Downloads/098520GBR_Child%20Participation%20Handbook.pdf
- Dewantara, J. A., Efriani, E., Sulistyarini, S., & Prasetyo, W. H. (2020). Optimization of Character Education Through Community Participation Around the School Environment (Case Study in Lab School Junior High School Bandung). *JED (Jurnal Etika Demokrasi)*, 5(1), 53-66. <https://journal.unismuh.ac.id/index.php/jed/article/view/3017/0>
- Duflo, E., Dupas, P., & Kremer, M. (2015). School governance, teacher incentives, and pupil–teacher ratios: Experimental evidence from Kenyan primary schools. *Journal of Public Economics*, 123(C), 92–110. <http://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2014.11.008>
- Graham, A., Truscott, J., Simmons, C., Anderson, D. and Thomas, N. (2018). Exploring student participation across different arenas of school life. *British Educational Research Journal*, 44(6), 1029-1046. <https://doi.org/10.1002/berj.3477>
- Hosseini, S. R. (2017). Studying the theoretical and operational foundations of developing participation in education in various dimensions (Comprehensive Participation Document). Commissioned by the Organization of Non-Governmental Schools and Centers and the Development of Public Participation. (in Persian)
- Jafari, P. (2019). Designing a model and system of participation in education in the Islamic Republic of Iran. Commissioned by the Organization of Non-Governmental Schools and Centers and the Development of Popular Participation of the Ministry of Education. (in Persian)
- Jafari Moghaddam, S. & Fani, A. A. (2002). Designing a school-based management system in Iran. *Journal of Modares*, 6(3), 1-15. https://mri.modares.ac.ir/article_269.html (in Persian)
- jafari, S. (2024). Identifying the Challenges of Public Normal Schools Based on Educational and Educational Justice. *Journal of Research in Educational Systems*, 18(65), 57-71. <http://doi.org/10.22034/jiera.2024.470225.3198> (in Persian)
- Jones, M. A., & Bubb, S. (2021). Student Voice to Improve Schools: Perspectives from Students, Teachers and Leaders in “Perfect” Conditions. *Improving Schools*, 24 (3), 233–244. <http://doi.org/10.1177/1365480219901064>
- Karimi, M. S., Hoveida, R., & Siadat, S. (2023). Paradigm Model of Decentralization of the Iranian Education System. *Journal of Management and Planning in Educational System*, 16(1), 123-148. <http://doi.org/10.48308/mpes.2023.102815> (in Persian)
- Katsenou, C., Flogaitis, E., & Liarakou, G. (2013). Exploring pupil participation within a sustainable school. *Cambridge Journal of Education*, 43(2), 243–258. <http://doi.org/10.1080/0305764X.2013.774320>
- Khosravi, S., Gergich, M., & Sanchouli, S. (2023). The position of the efficient school from the perspective of the fundamental transformation document with the school approach in the horizon of the vision of 1404. *Journal of New Advances in Psychology, Training and Education*, 52(5), 394 – 411. <https://ensani.ir/file/download/article/1668920013-10146-52-25.pdf> (in Persian)

- Larkins, C. (2022). Listening, acting and changing uk policy with children: Learning from european examples and theories of children's agency. *Journal of the British Academy*, 8 (s4), 065–076. <https://doi.org/10.5871/jba/008s4.065>
- Müller-Kuhn, D., Herzig, P., Häbig, J., & Zala-Mezö, E.(2021). Student Participation in Everyday School Life- Linking Different Perspectives. *Zeitschrift für Bildungsforschung* 11 (1), 35–53. <https://doi.org/10.1007/s35834-021-00296-5>
- Nasari, S., Hazrati, S., & Mirzaei, A. (2019). Studying the Participation of Students in Group and Social Activities (Ilam High School Students). *A Scientific Journal of Ilam Culture*, 19(60.61), 44-69. https://www.farhangeilam.ir/article_90089.html (in Persian)
- O'Brien, S., O'Hara, J., McNamara, G., O'Hara, J., Hogan, S., Sullivan, J., & Irwin-Gowran, S. (2024). Student participation in Irish primary schools. *Education* 3-13, 52(6), 856–873. <https://doi.org/10.1080/03004279.2024.2332859>
- Sharp, R., Green, A., & Lewis, J. (2017). *Education and social control: A study in progressive primary education*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315210179>
- Siddiky, M. (2020). Examining the Linkage between Students' Participation in Co-curricular Activities and their Soft Skill Development. *Journal of Educational Sciences*, 4(3), 511-528. <https://doi.org/10.31258/jes.4.3.p.511-528>
- Toivonen, S., Rashidfarokhi, A., & Kyrö, R. (2021). Empowering upcoming city developers with futures literacy. *Futures*, 129, Article 102734. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2021.102734>